

Research Paper

A Future Research Study in the Drivers of Rural Tourism Development in Gilan Province

S.F. Emami¹, M. Yasoori²

Received: 7 March, 2022

Accepted: 22 August, 2022

Abstract

Introduction

Village Tourism cannot be considered as a general solution for all issues and problems, but it can be considered as one of the factors that has a significant economic effect. This type of tourism is one of the methods that may have important economic outcomes when it can also slow down the process of evacuation of the villages and reduce the migration of the rural population. Today, rural tourism plays an important role in the socio-economic development of villages and can also play an important role in economic independence, empowering villagers and creating new job opportunities. The development of rural tourism covers all aspects of rural development programs, and these areas are considered as one of the most important goals of rural tourism development. Besides, in rural tourism, rural resources such as culture and social traditions, historical buildings, monuments and symbols, weather conditions, which cannot be used for other economic activities, have been of great use. Tourism in Gilan province has a share of approximately 30% in the gross domestic product of Gilan. This province had about 10 million passengers in 2018. According to the opinions of experts in the province and based on the very high capabilities in the field of tourism, about 90% of employment in Gilan province can be in the tourism sector, because rural tourism in this province, due to the large number of rural areas, has the potential of tourism and ecotourism as the dominant spatial pattern. In the meantime, considering the identification of effective drivers for the development of tourism, a big step can be taken for the development of this industry in Gilan province. In fact, according to the

1- Corresponding Author and Postdoctoral Researcher of Geography and Rural Planning, University of Guilan, Rasht, Iran. (f.emami22@ut.ac.ir)

2- Professor of the Department of Geography and Rural Planning, University of Guilan, Rasht, Iran.

mentioned cases, this research seeks to answer the question, what are the drivers that affect the rural tourism situation in Gilan province?

Materials and Methods

The research is practical in terms of purpose, and in terms of nature, based on the new methods of future research, is analytical and exploratory and is fulfilled through a combination of quantitative and qualitative models. Data needed are collected via a documentary and library research. Qualitative data has been used with an open questionnaire and through interviews with experts and review of documents and quantitative data.

The geographical area of this research is Gilan province and the time area of the research is the Fall and Winter of 2022. This research has been prepared numerically and through the weighting of Delphi questionnaires. Based on this, in the first step, the influential indicators and components in this area in different dimensions (socio-cultural, economic, planning and management, infrastructural and service and natural factors) have been gathered through the study of documents and opinions of the experts. After collecting the data and identifying the primary variables in the framework of the Delphi model, 40 questionnaires were distributed exclusively among executive and academic elites (the research statistical community), who had sufficient expertise and experience in tourism issues, and they were asked to rate the variables in the framework of the cross-effects matrix, based on their leaving and receiving impacts with numbers in the range of 0 to 3 (with "0" as no influence, "1" as a weak influence, "2" a moderate impact, "3" meaning high impact, and "P" a potential direct and indirect impact). Then the scores were entered in the cross matrix to measure the influence and effectiveness (direct and indirect) of each of the factors and their sub-group variables with other factors in the framework of MikMak forecasting software, while by specifying the key driving forces, the necessary diagrams can be obtained as output..

Results and Discussion

In order to identify the important indicators in the development of the tourism industry in Gilan province, 66 indicators were identified and made available to the experts and executive managers of the province through the investigation of the conducted researches and through tourism experts and executive bodies themselves. Among the 66 indicators, finally 51 indicators were refined and given to the elites, expert managers and specialists of the province who were involved in the tourism industry for re-examination. Finally, the key factors of 4 sections and 51 key indicators with a matrix width of 51*51 were adjusted based on the analysis of cross effects.

The results of the research based on the calculations made in the MikMaK software indicate that the selected factors have influenced each other in more than 92 percent of cases. Out of a total of 2167 evaluable matrix relationships, 354 relationships, equivalent to 14%, have a cross effect of 3, that is, the indicators have influenced each other. 628 relationships equal to 25% had cross effects of 2, that is, they had a reinforcing role. 1101 relations, equivalent to 44%, have cross effects of 1, which means they have more

influence on other indicators. 434 relationships, equivalent to 17% of cross-effects, neither left influence upon the other nor were influenced by that. The indicator of the formation of a research core in universities and the management of this core by expert and experienced professors who have the knowledge of this field has had the greatest impact on other factors. In addition to this factor, the other 10 indicators that have won the next rank are: the awareness and interest of officials and managers in tourism development, the possibility of attracting private sector managers, the existence of Hyrkan forests, the comprehensive tourism plan, and the existence of a wetland, the existence of beaches, the existence of diverse mountainous areas, suitable natural landscapes, the existence of permanent springs and rivers, and the existence of the field of tourism in Gilan University. Based on the software results regarding the effects of factors upon each other, the existence of Hyrkan forests, the existence of tourism field in Gilan University, the participation of village people, the cultural diversity of customs, the existence of traditional rural texture, flora and fauna, the existence of springs and permanent rivers, the awareness of the local community and tourists, and the employment of native and non-native people in key jobs, have been ranked from one to ten, respectively.

Conclusions

In the conclusion of the research, it can be said that the success in achieving the all-round goals of the future of rural tourism in Gilan province depends on the effective interaction between key factors. One of the most important results of the research is that by using the identified factors and taking into account their priority and influence on each other, it is possible to measure the future sustainability of tourism development with an emphasis on the local community of Gilan province and to compile and implement the solutions maintaining the favorable situation or changing the unfavorable situation in different dimensions. Sufficient attention from the planners, policy makers and decision makers to the influencing factors on the explanation of the future vision of tourism, prioritizing and considering the relationships on each other, the necessary platforms for the realization and development and development will place tourism destinations in a way that guarantees balance and long-term sustainability in all dimensions and levels.

Keywords: Rural Tourism, Future Research, Tourism Drivers, Gilan Province.

روستا و توسعه

سال ۲۶، شماره ۱۰۲، تابستان ۱۴۰۲

مقاله پژوهشی

شناسایی پیشران‌های توسعه گردشگری روستایی استان گیلان با رویکرد آینده‌پژوهی

سیده فاطمه امامی^۱، مجید یاسوری^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۵/۳۱

چکیده

پژوهش حاضر با رویکرد آینده‌پژوهی به شناسایی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر وضعیت گردشگری روستایی استان گیلان و بررسی میزان و چگونگی تأثیرگذاری این عوامل بر یکدیگر پرداخت. پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر ماهیت بر اساس روش‌های جدید علم آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است که با به کارگیری ترکیبی از مدل‌های کمی و کیفی انجام گرفته است. بر همین اساس در گام نخست، شاخص‌ها و مؤلفه‌های تأثیرگذار در این حوزه در ابعاد مختلف (اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، برنامه‌ریزی و مدیریت، زیرساختی و خدماتی و عوامل طبیعی) جمع‌آوری شد. پس از جمع‌آوری داده‌ها و شناسایی متغیرهای اولیه در چارچوب مدل دلفی، ۴۰ پرسشنامه منحصراً بین نخبگان اجرایی استان گیلان و دانشگاهی (جامعه آماری پژوهش) که تخصص و تجربه کافی پیرامون مسائل گردشگری داشتند توزیع شد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که عوامل انتخاب شده در بیش از ۹۲ درصد موارد بر یکدیگر تأثیر گذاشته‌اند. بر اساس نتایج کمی خبرگان، وضعیت گردشگری روستایی در استان گیلان تا حدودی ناپایدار است و شرایط کنونی حاکم بر سیستم گردشگری روستایی در آینده نزدیک به شدت تغییر خواهد کرد.

۱- نویسنده مسئول و پژوهشگر پسادکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

(f.eamami22@ut.ac.ir)

۲- استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

کلید واژه‌ها: گردشگری روستایی، آینده‌پرویی، پیشران‌های گردشگری، استان گیلان.

مقدمه

گردشگری در قرن بیست و یکم به مثابه یکی از نیروهای شکل‌دهنده جهان امروز به ابزاری اصلی به‌منظور کیفیت بالای زندگی تبدیل شده است. این صنعت با سهم ۱۰/۴ درصدی از تولید ناخالص داخلی و ۱۰ درصدی از کل اشتغال دنیا در سال ۲۰۱۸ از جمله بزرگ‌ترین صنایع در دنیا شناخته شده است (WTTC, 2019). جنبه اشتغال‌زایی صنعت گردشگری و تأثیر آن بر کارکردهای توسعه‌ای و اقتصادی-اجتماعی در منطقه یا کشور سبب شده که به مثابه جایگزینی مناسب و راهبردی برای توسعه به‌ویژه در زمانی که سود سایر بخش‌های اقتصادی در حال کاهش باشد، مطرح شود (WTTC, 2019)؛ یعنی می‌تواند به‌منزله یک فعالیت اقتصادی جایگزین در اقتصاد تک‌محصولی، روند توسعه را با تنوع‌بخشی به اقتصاد ملی سرعت بخشد. یک موضوع قابل بحث در صنعت گردشگری لازمه توجه به وضعیت گردشگری روستایی است. گردشگری روستایی به دلیل اهداف آن که شامل توانمندسازی و مالکیت جامعه محلی، توسعه اجتماعی و اقتصادی، حفظ منابع طبیعی و فرهنگی، و تجربه بازدیدکننده با کیفیت به‌واسطه ادغام همه ذی‌نفعان در فرایند برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری با هدف خلق منابع برای جامعه محلی است، از سوی سازمان‌های بین‌المللی متفاوت پشتیبانی شده است (Rozemeijer, 2001). گردشگری علاوه بر حمایت جامعه محلی در برابر نفوذ فراگیر جهانی شدن، به بهبود اوضاع زندگی ساکنان محلی از طریق توسعه زیرساخت‌ها (شبکه‌های حمل و نقل، آب، برق و ارتباطات و ابرساخت‌ها) ساختار حقوقی و نهادی سلامت، ایمنی، امنیت، حقوق مدنی، نگهداری محیطی، میراث و فرهنگ کمک می‌کند که نیازهای اساسی را برای نه تنها لذت بردن گردشگران بلکه همچنین محلی‌ها تضمین می‌نماید (Asker et al., 2010; Boonratana, 2010; Goodwin & Santilli, 2009). این نوع گردشگری منابع معیشتی و فرصت‌های کسب درآمدی را فراهم ساخته، گسترش داده و بهبود می‌بخشد که اغلب زمان‌ها از این درآمد برای مواد اساسی زندگی، آموزش، مراقبت درمانی و پوشاک و ساختن خانه‌ها استفاده می‌شود (Rozemeijer, 2001).

از طرفی بشر در طول تاریخ همواره بر اساس کنش درونی، شیفته کشف آینده و رمزگشایی آن بوده است. این سؤال‌ها که آیا آینده قابل تغییر هست، آیا آینده تداوم حال و گذشته خواهد بود و چه اتفاقی در آینده ممکن است روی دهد، تاکنون چالش‌های عمده فکری برای برنامه‌ریزی و مدیران بوده است. آنان رویکردهای مختلفی برای رویارویی با مسائل آینده به کار بسته‌اند که اغلب بر پایه

تحلیل روندهای گذشته و ادامه آن در آینده بوده است؛ اما علم آینده‌نگاری در آغاز هزاره سوم، بررسی‌ها و پژوهش‌های پراکنده و غیرمنسجم در حوزه برنامه‌ریزی برای آینده را به علم مدون با اصول و مبانی استوار و روش‌های دقیق تبدیل کرده است که با به کارگیری آن می‌توان علاوه بر تحلیل روندهای گذشته، به کشف، ابداع و ارزیابی آینده ممکن، محتمل و مطلوب نیز دست یافت و یا در صورت لزوم تغییر داد (Beheshti & Zali, 2011; Taghvaei & Hosseinekhah, 2018). آینده‌نگاری در عصر حاضر از جمله مفاهیم نوپایی است که به واسطه نوپا بودنش هنوز مفهومی ساخته و پرداخته نیست و منابع قابل توجهی نیز از آن در دسترس قرار ندارد (Beheshti & Zali, 2018; Taghvaei & Hosseinekhah, 2018). آینده‌پژوهی، فرایندی نظام‌مند و مشارکتی شامل ایجاد آگاهی درباره آینده و تدوین چشم‌اندازهای توسعه میان‌مدت و بلندمدت، انسجام بخشیدن به تصمیم‌های کوتاه‌مدت و تشویق اقدام‌های همگراست.

آینده‌پژوهی^۱ شامل سه عامل اصلی است:

- پیش‌بینی و برآورد^۲ نیازها و فرایند توسعه میان‌مدت و بلندمدت اجتماعی، اقتصادی و فناوری؛
- دخالت و مشارکت^۳ طیف گسترده‌ای از شبکه‌های اجتماعی^۴ ذی‌نفع (مردم) در بحث‌ها، تجزیه و تحلیل‌ها، پژوهش‌ها و تصمیم‌گیری‌ها؛
- تدوین چشم‌اندازهای راهبردی^۵ اجرایی بر پایه تصمیم‌ها و اقدام‌های کنونی در قالب ارائه سناریوها.

آینده‌پژوهی عرصه‌ای است که در پی تجربه‌های پیشین ظهور کرده است. برنامه‌ریزی فرایند منطقی تصمیم‌گیری و پایش است که بر تخصیص منابع با توجه به هدف‌های کمی و اجرایی مشخص تکیه دارد، با روایی نظام‌مند و شفاف تدوین می‌شود و اجرای کامل آن جامعه را به هدف‌هایش نزدیک‌تر می‌کند.

برنامه‌ریزی راهبردی، فرایند مدیریت دگرگونی سازمانی است که بر توسعه یک سازمان و منابع انسانی، ساختارها و سامانه‌های آن سازمان تمرکز می‌کند. برنامه‌ریزی آینده‌نگر، فرایند تعیین آینده است که معمولاً با کمک سناریوهای احتمالی تدوین می‌شود و شامل تجزیه و تحلیل اثرهای

1. Foresight
2. Anticipation/Projection
3. Interview/Participative methods
4. Network
5. Strategic/Visions

اجتماعی-اقتصادی تصمیم‌ها و هدف‌های کمی و اجرایی است و عامل‌های کلیدی را که دگرگونی‌های ناگهانی را در جریان امور پدید می‌آورند، تعیین می‌کند. این رویکرد بیشتر متوجه پرسش‌های راهبردی است تا مسائل اجرایی.

آینده‌پژوهی به معنای دوراندیشی است. دوراندیشی، زیرکی است. لذا یکی از پیش‌فرض‌های آینده‌پژوهی، در نظر گرفتن گزینه‌های متعدد برای آینده است. این گزینه‌ها در سه حالت ممکن، محتمل و مرجح معرفی می‌شوند (Slaughter, 2003).

آینده ممکن: هر چیزی اعم از خوب یا بد، محتمل یا بعید که می‌تواند در آینده رخ دهد. آینده احتمالی: حالات متنوع آینده و وضعیتی برحسب احتمالات مختلف مبتنی بر استمرار روندهای کنونی که در آینده به وقوع خواهد پیوست.

آینده مرجح: ترجیحات پدید آمده برای تحقق آینده بر اساس درجه تعبیرپذیری بار فکری و معنایی کلمات در گفتار و اندیشه‌ها؛ لذا در صدد طلب آن چیزی است که مطلوب‌ترین و مرجح‌ترین رویداد آینده به شمار می‌رود.

با توجه به منابع فرهنگی، طبیعی و تاریخی نواحی روستایی به‌عنوان کالای فرهنگی-گردشگری قابل عرضه (Daniel, 2013)، گردشگری روستایی را نمی‌توان یک راه‌حل کلی برای تمامی مسائل و مشکلات دانست؛ اما می‌توان آن را به‌عنوان یکی از عواملی قلمداد نمود که اثر اقتصادی بسزایی دارد. این نوع از گردشگری یکی از شیوه‌هایی است که ممکن است آثار اقتصادی مهمی داشته باشد و به نوعی می‌تواند به کند شدن روند تخلیه سکونتگاه‌های روستایی و کاهش مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند. امروزه گردشگری روستایی نقش مهمی در توسعه اجتماعی-اقتصادی روستاها دارد و می‌تواند در استقلال اقتصادی، توانمند کردن روستاییان و خلق فرصت‌های شغلی جدید نقش مهمی ایفا کند. توسعه گردشگری روستایی کلیه جوانب برنامه‌های توسعه روستایی را پوشش داده و این زمینه‌ها نیز از اهم اهداف توسعه گردشگری روستایی به شمار می‌آیند. ضمن اینکه در گردشگری روستایی از منابع روستایی مانند فرهنگ و سنن اجتماعی، ساختمان‌های تاریخی، نمادها، شرایط آب و هوایی که برای سایر فعالیت‌های اقتصادی قابلیت بهره‌برداری ندارد استفاده شده است.

گردشگری استان گیلان سهم تقریباً ۳۰ درصدی در تولید ناخالص داخلی استان دارد. حدود ۱۰ میلیون نفر مسافر در سال ۱۳۹۸ از استان گیلان بازدید داشته‌اند. بر اساس نظرات کارشناسان در سطح استان و بر اساس قابلیت‌های بسیار بالا در زمینه گردشگری چیزی حدود ۹۰ درصد زمینه

اشتغال در استان گیلان می‌تواند در بخش گردشگری باشد؛ چراکه گردشگری روستایی در این استان با توجه به تعداد بسیار زیاد نواحی روستایی دارای قابلیت درزمینه گردشگری و اکوتوریستی به‌عنوان الگوی غالب فضایی است. در این میان با توجه به شناسایی پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری می‌توان گام بزرگی جهت توسعه این صنعت در استان گیلان برداشت. در واقع با توجه به موارد ذکر شده، این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که پیشران‌های مؤثر بر وضعیت گردشگری روستایی استان گیلان کدام است؟

در ادامه بحث پیشینه مطالعات درزمینه گردشگری، برخی از مطالعات با اهمیت و تأثیرگذار درزمینه موضوع مورد پژوهش به صورت اجمالی در زیر بیان شده است:

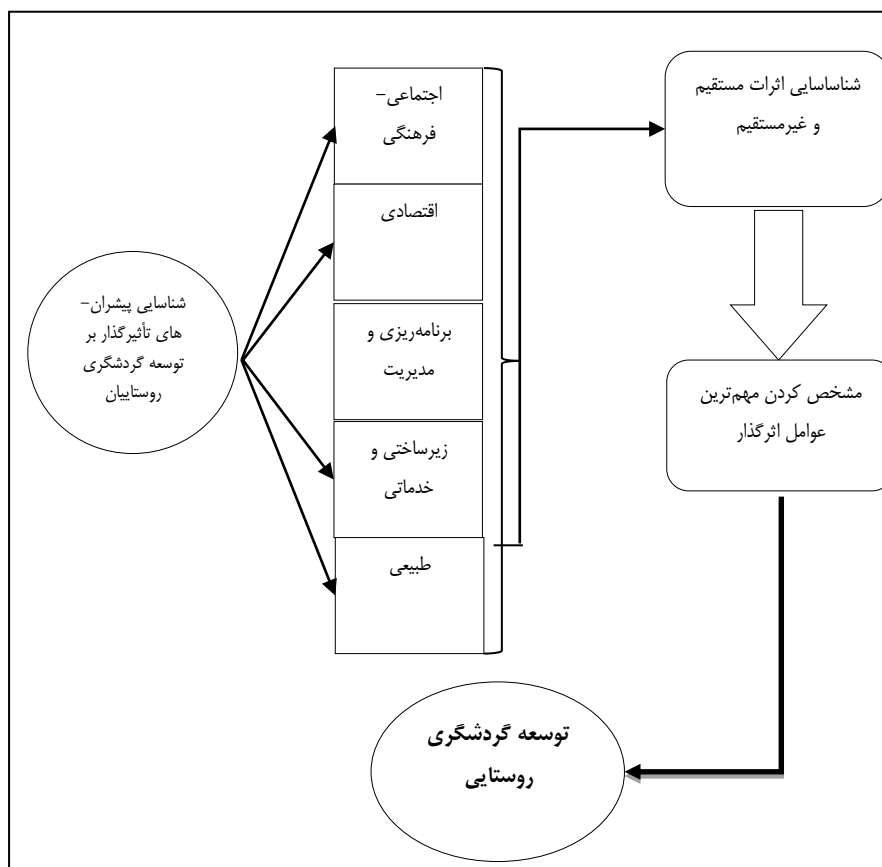
ایمانی و رضوی (Imani & Razavi, 2020) به بررسی شناسایی پیشران‌های مؤثر بر آینده گردشگری پایدار با رویکرد آینده‌پژوهی روستاهای بخش مرکزی سرعین پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد عوامل بهبود وضعیت معابر و راه‌های روستایی، امنیت و بازسازی آثار گردشگری دارای تأثیرگذاری بیشتری بوده و از اهمیت بالاتری برخوردار بوده‌اند. رستمی قبادی و احسانی فر (Rostami Ghobadi & Ehsanifar 2018) به بررسی پیشران‌های توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی در روستاهای هدف گردشگری کرمانشاه پرداخته‌اند. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل محتوای مصاحبه‌ها، پیشران‌ها در دو طبقه انتخابی گروه‌های پشتیبان و فرصت‌های اقلیمی و بسترهای مناسب دسته‌بندی شدند. ده‌ده‌زاده سیلابی و احمدی‌فرد (Dadazade Silabi & Ahmadifard, 2019) به بررسی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی شهرستان‌های استان مازندران پرداختند. محققان، متغیرهای بخش زیرساخت و خدمات را به عنوان تأثیرگذارترین متغیرها بر توسعه گردشگری مناطق مورد نظر دانسته‌اند. فرجی و همکاران (Faraji et al., 2017) به شناسایی و اولویت‌بندی اثرات مثبت و منفی گردشگری در مقیاس ملی و در جریان روند توسعه گردشگری ایران پرداخته‌اند. پژوهشگران در نهایت بر این اصل تأکید داشتند که برای رسیدن به یک سیستم پایدار در گردشگری توجه به اثرات منفی تأثیرگذار به‌ویژه در حوزه زیست‌محیطی در درجه اول اهمیت قرار دارد. رکن‌الدین افتخاری و همکاران (Roknedin Eftekhari et al., 2014) در مطالعه خود تأکید بیشتری بر عامل اقتصادی داشتند؛ به‌طوری‌که در این مطالعه از دیدگاه هر دو گروه مطالعاتی (مسئولان و سرمایه‌گذاران) عامل اقتصادی از اهمیت بیشتری در توسعه گردشگری برخوردار بوده است. ملیچوا و مجسریکوا (Melichová & Majstríková, 2017) گردشگری روستایی را یک پیش‌راننده توسعه در چشم‌انداز توسعه روستایی جمهوری اسلواکی معرفی کردند. یافته‌های پژوهش

نشان داد مناطق روستایی در سال‌های گذشته با جمعیت‌گزیری مواجه بوده‌اند؛ اما با توسعه گردشگری و بهبود زمینه‌های توسعه اقتصادی، فعالیت‌های بخش گردشگری به موتور پیشران توسعه روستایی تبدیل شده است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت، بر اساس روش‌های جدید علم آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است که با به کارگیری ترکیبی از مدل‌های کمی و کیفی انجام گرفته است. همچنین، شیوه گردآوری اطلاعات، اسنادی و کتابخانه‌ای است. داده‌های کیفی با پرسش‌نامه باز و از طریق مصاحبه با کارشناسان خبره و بررسی اسناد و داده‌های کمی به کار گرفته شده است. قلمرو مکانی این پژوهش، استان گیلان و قلمرو زمانی پژوهش نیز پاییز و زمستان ۱۴۰۰ است. این پژوهش به صورت عددی و از طریق وزن‌دهی پرسش‌نامه‌های دلفی تهیه شده است. بر همین اساس، در گام نخست، شاخص‌ها و مؤلفه‌های تأثیرگذار در این حوزه در ابعاد مختلف (اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، برنامه‌ریزی و مدیریت، زیرساختی و خدماتی و عوامل طبیعی) از طریق مطالعه اسناد و نظر خبرگان جمع‌آوری شد. پس از جمع‌آوری داده‌ها و شناسایی متغیرهای اولیه در چارچوب مدل دلفی، ۴۰ پرسشنامه منحصراً بین نخبگان اجرایی و دانشگاهی (جامعه آماری پژوهش) که تخصص و تجربه کافی پیرامون مسائل گردشگری داشتند، توزیع شد و از آن‌ها خواسته شد تا در چارچوب ماتریس اثرات متقاطع به متغیرها بر مبنای میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری، امتیازاتی در طیف ۰ تا ۳ بدهند. «۰» به منزله بدون تأثیر، «۱» به منزله تأثیر ضعیف، «۲» به منزله تأثیر متوسط و «۳» به معنای تأثیر زیاد و «P» به معنای اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم به صورت بالقوه است. سپس امتیازها در ماتریس متقاطع وارد شد تا تأثیرگذاری و تأثیرپذیری (مستقیم و غیرمستقیم) هر کدام از عوامل و متغیرهای زیرمجموعه آن‌ها با دیگر عوامل در چارچوب نرم‌افزار آینده‌نگاری میک‌مک سنجیده شود و با مشخص کردن نیروهای پیشران کلیدی، نمودارهای لازم به‌عنوان خروجی به دست آید.

طبق بررسی‌های صورت گرفته بر اساس بیان مسئله و همچنین مطالعات پیشین، مدل مفهومی زیر طراحی گشت:

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

در این پژوهش پیشران‌های تأثیرگذار بر توسعه گردشگری در پنج بعد اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، برنامه‌ریزی و مدیریت، زیرساختی و خدماتی و طبیعی مشخص شد. سپس اثرات مستقیم و غیرمستقیم مشخص و در نهایت مهم‌ترین عوامل اثرگذار در توسعه گردشگری روستایی انتخاب شد.

جدول ۱. شاخص‌ها و نماگرهای پژوهش

ابعاد	گویه‌ها	کد اختصاری	گویه‌ها
اجتماعی- فرهنگی	A1		آگاهی جامعه محلی و گردشگران از وضعیت گردشگری
	A2		داشتن فرهنگ گردشگری پذیر
	A3		امنیت و رفاه اجتماعی
	A4		الگو برداری ساکنان محلی از رفتار گردشگران
	A5		تنوع فرهنگی آداب و رسوم
	A6		کیفیت منابع در ایجاد انگیزه گردشگران برای سفر دوباره
	A7		فناوری‌های نوین در عرصه گردشگری
	A8		وجود فرهنگ تسامح
	A9		وجود سازمان‌های غیردولتی فعال در گردشگری
	A10		افزایش نقش بخش‌های عمومی، خصوصی و تعاونی در روند توسعه گردشگری
	A11		تعداد بالای گردشگران وارده به استان در طول سال
	A12		مهمان‌نوازی ساکنان روستایی استان
	A13		شیوه سکونت و زندگی خاص
	A14		بهره‌مندی رشته گردشگری در دانشگاه‌های استان برای تربیت متخصص گردشگری
	A15		وجود نیروی انسانی متخصص و آموزش‌دیده در زمینه گردشگری
اقتصادی	A16		سرمایه‌گذاری بخش خصوصی
	A17		اشتغال افراد بومی و غیربومی در مشاغل کلیدی
	A18		بهبود وضعیت اقتصادی مردم بومی
	A19		وجود فرصت‌های شغلی
	A20		افزایش درآمد حاصل از گردشگری
	A21		گسترش فعالیت‌های بازاریابی
	A22		محصولات متنوع کشاورزی
	A23		وجود بنگاه‌های محلی
	A24		تنوع محصولات و صنایع دستی خانگی
	A25		وجود تأسیسات و زیرساخت‌ها
	A26		بازارهای هفتگی فعال و متعدد
	A27		برخورداری از تنها منطقه آزاد تجاری
	A28		وجود کریدور حمل و نقل بین‌المللی
	A29		تأسیسات گردشگری
	A30		وجود بازارچه‌های خوداشتغالی
	A31		اعتقاد مسئولین به اشتغال‌زایی بخش
برنامه‌ریزی و مدیریت	A32		سیاست‌های کلان دولت
	A33		مدیریت تخصصی در زمینه گردشگری
	A34		مشارکت افراد روستا
	A35		طرح جامع گردشگری

(Bush et al., 2008; Crompton, 1993; Dehdashti Shahrokh & Fayazi, 2011)

(Cropper et al., 1988; Daniel, 2013; Dwivedi & Dwivedi, 2016; Nielsen & Spenceley, 2012; Taghdisi et al., 2015)

(Goodwin, 2012; Hall, 2007; Harrison, 2001; Bourghani Frahani et al., 2013; Taghdisi et al., 2015)

ابعاد	گویه‌ها	کد اختصاری	گویه‌ها
		A36	نیروی انسانی ماهر
		A37	آگاهی مسئولان به توسعه گردشگری
		A38	وجود رشته گردشگری در دانشگاه گیلان
		A39	وجود هسته پژوهشی گردشگری
		A40	جذب مدیران بخش خصوصی
		A41	بانک اطلاعات گردشگری
		A42	وجود آب‌بندان‌ها
		A43	پوشش گیاهی
		A44	چشم‌اندازهای طبیعی مناسب
		A45	شرایط آب و هوایی و اقلیم مناسب
		A46	بهره‌مندی از سواحل
		A47	وجود جنگل‌های هیرکانی
		A48	نواحی کوهستانی متنوع
		A49	تالاب‌ها
		A50	وجود چشمه‌ها و رودخانه‌های دائمی
		A51	وجود بافت سنتی روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

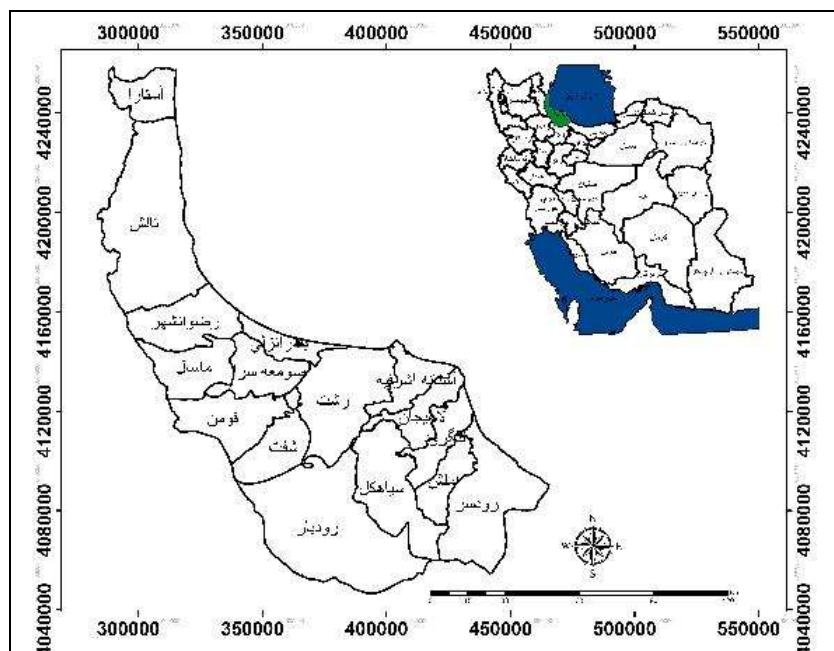
تحلیل ساختاری با استفاده از نرم‌افزار میک‌مک

روش ساختاری روشی است که برای تحلیل روابط بین متغیرها، خصوصاً در سیستم‌های گسترده و دارای ابعاد متعدد، به کار می‌رود. پتانسیل این روش در استفاده از داده‌های کیفی در کنار داده‌های کمی باعث شده این روش به یکی از روش‌های پرکاربرد در آینده پژوهی تبدیل شود. در این روش، متغیرهای مؤثر بر سیستم در ماتریسی $N \times N$ قرار می‌گیرند و بر اساس نظر گروه کارشناسان در قالب اعداد ۰، ۱، ۲، ۳ ارزش‌گذاری می‌شوند. این ماتریس مبنای تحلیل‌های بعدی را تشکیل می‌دهد و خروجی‌های متعددی از این روابط به دست می‌آید. در نهایت، متغیرها بر اساس تأثیرگذاری و تأثیرپذیری در محور مختصات پراکنده می‌شوند. بر اساس پراکنش متغیرها در محور مختصات، ویژگی آن‌ها مشخص می‌شود و مبنای تحلیل مدیران و برنامه‌ریزان در مراحل بعدی قرار می‌گیرد. نرم‌افزار میک‌مک از بهترین نرم‌افزارهایی است که به‌منظور پیاده‌سازی تحلیل ساختاری طراحی شده و توسعه یافته است. این تکنیک برای محاسبات پیچیده ماتریس متقاطع در تحلیل‌های سیستمی طراحی شده است. خروجی‌های نرم‌افزار به‌صورت جداول و نمودار می‌توانند در درک روابط سیستم و چگونگی عمل آن در آینده کمک بسزایی باشد. نرم‌افزار جدید میک‌مک را مؤسسه نوآوری کامپیوتری فرانسوی تحت نظارت مرکز سازمان تحقیقات و راهبرد چشم‌انداز طراحی کرده و در تصمیم‌گیری‌های

راهبردی و چشم‌اندازی به کار می‌رود. این روش را مایکل گودت ابداع کرد. گودت روش پیش‌بینی به وسیله میک‌مک را در سه مرحله بررسی متغیرها، بررسی ارتباط بین متغیرها و شناسایی متغیرهای کالبدی ارائه کرد (Godet et al., 2008).

معرفی منطقه

استان گیلان یکی از استان‌های شمالی کشور است که حدود ۱۴ هزار کیلومتر مربع مساحت دارد. این استان در محدوده جغرافیایی عرض شمالی ۳۶ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۲۷ دقیقه و طول شرقی ۴۸ درجه و ۵۳ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۴ دقیقه واقع شده است. رشته کوه‌های البرز همانند دیواری در باختر و جنوب گیلان کشیده شده و این منطقه جزء از راه دره منجیل، راه جاده‌ای دیگری به فلات ایران ندارد. این استان از طرف غرب و از طریق جاده کوهستانی به استان اردبیل ارتباط دارد. این استان با توجه به موقعیت جغرافیایی مناسب و قرارگیری در فاصله نزدیک از دریای خزر از نظر طبیعی و انسانی دارای جاذبه‌های متنوع و متعددی است که منجر به جذب گردشگران در سطوح منطقه‌ای و ملی شده است (Sejodi et al., 2022).

شکل ۲. موقعیت منطقه مورد مطالعه

نتایج و بحث

یافته‌های توصیفی

بر اساس یافته‌های توصیفی پژوهش، ۵۰ درصد پاسخگویان در رده سنی ۴۶-۶۰ سال هستند و ۵۵ درصد پاسخگویان یا به عبارتی خبرگان در زمینه گردشگری دارای مدرک دکتری هستند. لازم به ذکر است جامعه خبرگان که ۴۰ نفر را تشکیل می‌دهند شامل اساتید دانشگاهی در زمینه گردشگری (۱۳ نفر)، کارشناسان متخصص میراث فرهنگی در حوزه گردشگری (۱۵ نفر)، فعالان و کارآفرینان حوزه گردشگری (۱۲ نفر) هستند.

جدول ۲. ویژگی‌های نمونه آماری

درصد	تعداد	
۳۲/۵	۱۳	۳۰-۴۵
۵۰	۲۰	۴۶-۶۰
۱۷/۵	۷	۶۰ سال و بیشتر
۱۰۰	۴۰	کل
۱۵	۶	لیسانس
۳۰	۱۲	فوق لیسانس
۵۵	۲۲	دکتری
۱۰۰	۴۰	کل

مأخذ: یافته‌های پژوهش

عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری استان گیلان تحلیل سازمان فضایی

برای شناسایی شاخص‌های مهم در توسعه صنعت گردشگری استان گیلان، ۶۶ شاخص از طریق تفحص در پژوهش‌ها و نیز از طریق کارشناسان و مدیران اجرایی گردشگری، شناسایی و در اختیار خبرگان، متخصصان و مدیران اجرایی استان قرار گرفت. از میان ۶۶ شاخص، در نهایت ۵۱ شاخص، پالایش و برای بررسی دوباره در اختیار نخبگان استانی، مدیران خبره استان و متخصصان علوم مرتبط با صنعت گردشگری قرار گرفت. در نهایت عوامل کلیدی در ۴ بخش و ۵۱ شاخص کلیدی با پهنای ماتریس ۵۱*۵۱ مبتنی بر تحلیل اثرات متقاطع تنظیم گشت.

نتایج تحقیق بر اساس محاسبات صورت گرفته در نرم‌افزار میک مک حاکی از آن است که عوامل انتخاب شده در بیش از ۹۲ درصد موارد بر یکدیگر تأثیر گذاشته‌اند. از مجموع ۲۱۶۷ رابطه

ماتریسی قابل ارزیابی، ۳۵۴ رابطه معادل ۱۴ درصد دارای اثر متقاطع ۳ بوده، یعنی شاخص‌ها از هم تأثیر پذیرفته و بر روی هم تأثیر گذاشته‌اند. ۶۲۸ رابطه معادل ۲۵ درصد دارای اثرات متقاطع ۲ بوده، یعنی نقش تقویت‌کننده داشته‌اند. ۱۱۰۱ رابطه معادل ۴۴ درصد دارای اثرات متقاطع ۱ بوده، یعنی بر روی دیگر شاخص‌ها تأثیر بیشتری گذاشته‌اند. ۴۳۴ رابطه معادل ۱۷ درصد از اثرات متقاطع نه از هم تأثیر پذیرفته‌اند و نه بر روی هم تأثیر گذاشته‌اند.

جدول ۳. ماتریس MDI

ابعاد ماتریس	تکرار	بدون تأثیر	تأثیرگذار	تقویت‌کننده	توانمندساز	درجه پرشدگی	جمع
۵۱*۵۱	۲	۴۳۴	۱۱۰۱	۶۲۸	۳۵۴	۹۱/۸۵	۲۵۱۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس ماتریس اثرات مستقیم، جمع سطرهای ماتریس نشان‌دهنده میزان اثرگذاری و جمع ستون‌ها نشان‌دهنده میزان اثرپذیری یک عامل از سایر عوامل است. در جدول ۴ میزان اثرگذاری و اثرپذیری عوامل نشان داده شده است. چنانچه در جدول مذکور مشاهده می‌شود، شاخص شکل‌گیری یک هسته پژوهشی در دانشگاه‌ها و اداره این هسته توسط اساتید خبره و مجرب، بیشترین تأثیر را بر سایر عوامل داشته است. در کنار این عامل، ده شاخص دیگر که رتبه بعدی را کسب نموده‌اند، عبارتند از: آگاهی و علاقه‌مندی مسئولان و مدیران به توسعه گردشگری، امکان جذب مدیران بخش خصوصی، وجود جنگل‌های هیرکانی، طرح جامع گردشگری، وجود تالاب‌ها، وجود سواحل، وجود نواحی کوهستانی متنوع، چشم‌اندازهای طبیعی مناسب، وجود چشمه‌ها و رودخانه‌های دائمی و وجود رشته گردشگری در دانشگاه گیلان است. بر اساس نتایج نرم‌افزار درباره میزان اثرپذیری عوامل بر یکدیگر، وجود جنگل‌ها هیرکانی، وجود رشته گردشگری در دانشگاه گیلان، مشارکت افراد روستا، تنوع فرهنگی آداب و رسوم، وجود بافت سنتی روستایی، پوشش گیاهی و جانوری، وجود چشمه‌ها و رودخانه‌های دائمی، آگاهی جامعه محلی و گردشگران، اشتغال افراد بومی و غیربومی در مشاغل کلیدی و وجود سواحل به ترتیب رتبه یک تا ده را کسب کرده‌اند.

جدول ۴. میزان اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم عوامل

اثرپذیری	عوامل (شاخص‌ها)	رتبه	اثرگذاری	عوامل (شاخص‌ها)	رتبه
۱۰۶	وجود جنگل‌های هیرکانی	۱	۱۰۲	شکل‌گیری هسته پژوهشی گردشگری در دانشگاه گیلان	۱
۱۰۵	وجود رشته گردشگری در دانشگاه گیلان	۲	۹۷	آگاهی و علاقه‌مندی مسئولان و مدیران به توسعه گردشگری	۲
۱۰۴	مشارکت افراد روستا	۳	۹۶	امکان جذب مدیران بخش خصوصی	۳
۱۰۳	تنوع فرهنگی آداب و رسوم	۴	۹۴	وجود جنگل‌های هیرکانی	۴
۹۶	وجود بافت سنتی روستایی	۵	۹۲	طرح جامع گردشگری	۵
۹۶	پوشش گیاهی و جانوری	۶	۹۲	وجود تالاب‌ها	۶
۹۱	وجود چشمه‌ها و رودخانه‌های دائمی	۷	۸۷	وجود سواحل	۷
۹۰	آگاهی جامعه محلی و گردشگران	۸	۸۶	وجود نواحی کوهستانی متنوع	۸
۸۹	اشتغال افراد بومی و غیربومی در مشاغل کلیدی	۹	۸۴	چشم‌اندازهای طبیعی مناسب	۹
۸۸	وجود سواحل	۱۰	۸۳	وجود چشمه‌ها و رودخانه‌های دائمی	۱۰
۸۸	وجود نواحی کوهستانی متنوع	۱۱	۸۲	وجود رشته گردشگری در دانشگاه گیلان	۱۱
۸۶	بانک اطلاعات گردشگری	۱۲	۸۱	امنیت و رفاه اجتماعی	۱۲
۸۵	امنیت و رفاه اجتماعی	۱۳	۸۱	نیروی انسانی ماهر	۱۳
۸۴	وجود تالاب‌ها	۱۴	۸۱	بانک اطلاعات گردشگری	۱۴
۸۲	بازارهای هفتگی فعال و متعدد	۱۵	۷۸	مشارکت افراد روستا	۱۵
۸۰	وجود آب‌بندان‌ها	۱۶	۷۵	پوشش گیاهی و جانوری	۱۶
۷۶	امکان جذب مدیران بخش خصوصی	۱۷	۷۴	تنوع فرهنگی آداب و رسوم	۱۷
۷۳	وجود فرهنگ تسامح	۱۸	۷۳	وجود آب‌بندان‌ها	۱۸
۷۳	دسترسی آسان به امکانات و زیرساخت‌ها	۱۹	۷۱	آگاهی جامعه محلی و گردشگران	۱۹
۷۲	نیروی انسانی ماهر	۲۰	۷۱	الگوبرداری ساکنان محلی از رفتار گردشگران	۲۰

اثرپذیری	عوامل (شاخص‌ها)	رتبه	اثرگذاری	عوامل (شاخص‌ها)	رتبه
۷۱	شکل‌گیری هسته پژوهشی گردشگری در دانشگاه گیلان	۲۱	۶۹	فرهنگ گردشگری	۲۱
۷۱	چشم‌اندازهای طبیعی مناسب	۲۲	۶۹	وجود بافت سنتی روستایی	۲۲
۷۰	وجود سازمان‌های غیردولتی فعال در گردشگری	۲۳	۶۸	بهبود وضعیت اقتصادی مردم بومی	۲۳
۶۷	الگوپردازی ساکنان محلی از رفتار گردشگران	۲۴	۶۸	بازارهای هفتگی فعال و متعدد	۲۴
۶۷	وجود تنوع اقتصادی و فرصت- های شغلی	۲۵	۶۶	وجود سازمان‌های غیردولتی فعال در گردشگری	۲۵
۶۶	شرایط آب و هوایی و اقلیم	۲۶	۶۵	گسترش فعالیت‌های بازاریابی	۲۶
۶۵	گسترش فعالیت‌های بازاریابی	۲۷	۶۵	وجود بنگاه‌های محلی	۲۷
۶۴	مهمان‌نوازی ساکنان استان	۲۸	۶۴	کیفیت منابع	۲۸
۶۴	طرح جامع گردشگری	۲۹	۶۴	قرار گرفتن در مسیر کریدور فرآفره‌ای حمل‌ونقل بین‌المللی	۲۹
۶۲	فرهنگ گردشگری	۳۰	۶۳	وجود فرهنگ تسامح	۳۰
۶۱	آگاهی و علاقه‌مندی مسئولان و مدیران به توسعه گردشگری	۳۱	۶۳	اثر افزایش درآمد حاصل از گردشگری	۳۱
۶۰	بهبود وضعیت اقتصادی مردم بومی	۳۲	۶۲	بازارچه‌های خوداشتغالی	۳۲
۶۰	وجود محصولات متنوع کشاورزی	۳۳	۶۲	سیاست‌های کلان دولت	۳۳
۵۹	فناوری‌های نوین	۳۴	۶۲	شرایط آب و هوایی و اقلیم	۳۴
۵۸	روند رو به رشد سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	۳۵	۵۹	تنوع محصولات و صنایع دستی و خانگی	۳۵
۵۸	برخوردار شدن آنها منطقه آزاد تجاری	۳۶	۵۸	فناوری‌های نوین	۳۶
۵۶	اثر افزایش درآمد حاصل از گردشگری	۳۷	۵۸	نقش بخش‌های مردمی، عمومی، خصوصی	۳۷
۵۳	مدیریت تخصصی در زمینه گردشگری	۳۸	۵۸	حجم بالای گردشگران	۳۸
۵۲	نقش بخش‌های مردمی، عمومی، خصوصی	۳۹	۵۸	اشتغال افراد بومی و غیربومی در مشاغل کلیدی	۳۹

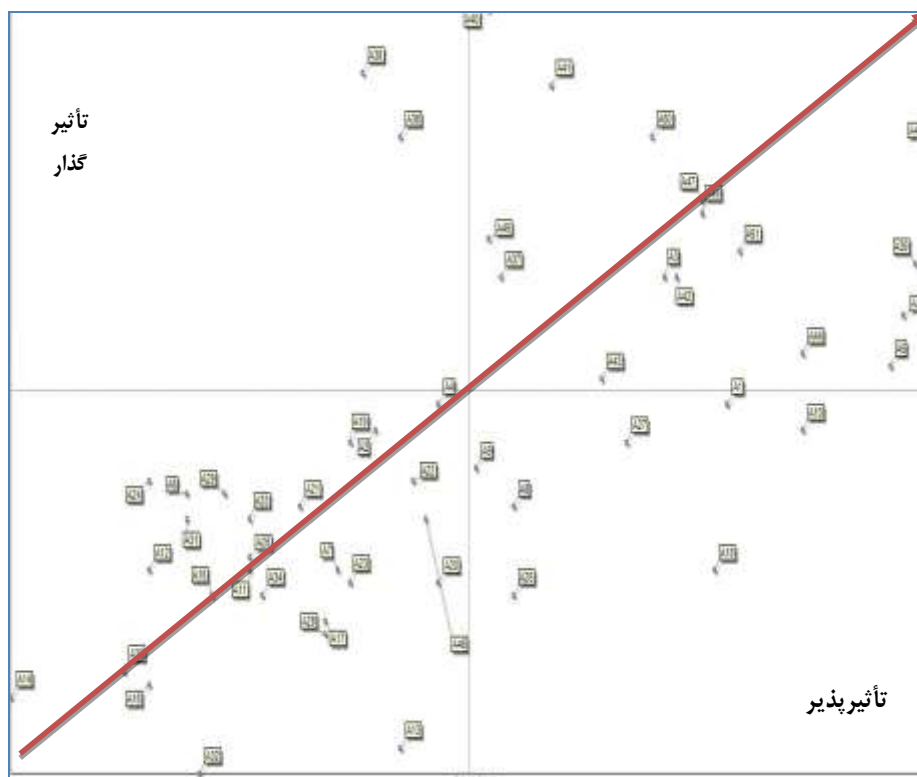
رتبه	عوامل (شاخص‌ها)	اثرگذاری	رتبه	عوامل (شاخص‌ها)	اثرپذیری
۴۰	وجود تنوع اقتصادی و فرصت‌های شغلی	۵۷	۴۰	تنوع محصولات و صنایع دستی و خانگی	۵۲
۴۱	وجود محصولات متنوع کشاورزی	۵۷	۴۱	سیاست‌های کلان دولت	۵۲
۴۲	بهره‌گیری از دانشگاه‌های استان	۵۶	۴۲	قرار گرفتن در مسیر کریدور فرآراده‌ای حمل‌ونقل بین‌المللی	۵۰
۴۳	دسترسی آسان به امکانات و زیرساخت‌ها	۵۶	۴۳	بهره‌گیری از دانشگاه‌های استان	۴۹
۴۴	مدیریت تخصصی درزمینه گردشگری	۵۶	۴۴	اعتقاد مسئولان منطقه به اشتغال‌زایی از طریق گسترش گردشگری	۴۸
۴۵	روند رو به رشد سرمایه گذاری بخش خصوصی	۵۴	۴۵	کیفیت منابع	۴۷
۴۶	برخورداري از تنها منطقه آزاد تجاری	۵۳	۴۶	بازارچه‌های خوداشتغالی	۴۷
۴۷	وجود تأسیسات و خدمات گردشگری	۵۰	۴۷	حجم بالای گردشگران	۴۴
۴۸	وجود نیروی انسانی فعال و آموزش‌دیده	۴۹	۴۸	وجود نیروی انسانی فعال و آموزش‌دیده	۴۴
۴۹	الگو شیوه معیشت و زندگی خاص	۴۸	۴۹	وجود بنگاه‌های محلی	۴۴
۵۰	مهمان‌نوازی ساکنان استان	۴۴	۵۰	وجود تأسیسات و خدمات گردشگری	۴۲
۵۱	اعتقاد مسئولان منطقه به اشتغال‌زایی از طریق گسترش گردشگری	۴۲	۵۱	الگو شیوه معیشت و زندگی خاص	۳۳
	جمع کل	۳۵۰۳		جمع کل	۳۵۰۳

مأخذ: یافته‌های پژوهش

تحلیل پایداری و ناپایداری سیستم

پراکنش متغیرها بر روی پلان اثرگذاری-اثرپذیری نشان‌دهنده ویژگی کلی سیستم است و بر اساس شکل پراکنندگی متغیرها بر روی پلان، پایداری و یا ناپایداری سیستم مشخص می‌شود. سیستم‌های ناپایدار با متغیرهایی که هم اثرگذارند و هم اثرپذیر، تحولات شدیدی در آینده خواهند

داشت و وضعیت کنونی آن‌ها پایدار نخواهد ماند. در این حالت، پراکنش متغیرها لوزی شکل و از جنوب غربی به شمال شرقی نمودار خواهد بود. اما چنانچه سیستم دارای تعداد زیادی عوامل اثرگذار و در سمت مقابل تعداد زیادی عوامل اثرپذیر باشد و پراکنش متغیرها به شکل L از سمت چپ نمودار ظاهر شود، سیستم پایدار است و شرایط کنونی سیستم در آینده تغییر چندانی نخواهد کرد. مطابق نتایج خروجی میک مک و بر اساس نظر خبرگان، وضعیت گردشگری روستایی در استان گیلان تا حدودی ناپایدار است و شرایط کنونی حاکم بر سیستم گردشگری روستایی در آینده نزدیک به شدت تغییر خواهد کرد.

شکل ۳. نمودار وضعیت پایداری/ناپایداری سیستم
 مأخذ: یافته‌های پژوهش

ماتریس نهایی برگرفته از پژوهش شامل پنج ناحیه مهم و اساسی مشتمل بر موارد زیر است.

پیشران‌های شگفت‌انگیز: این پیشران‌ها مهم‌ترین و تأثیرگذارترین شاخص‌ها در توسعه صنعت گردشگری استان گیلان هستند و آینده صنعت گردشگری استان گیلان به توسعه این پیشران‌ها وابسته است. این شاخص‌ها هم نقش تأثیرگذار و هم نقش تأثیرپذیری در رشد و توسعه صنعت گردشگری استان گیلان دارند. این پیشران‌ها عبارتند از: جنگل‌های هیرکانی، وجود هسته پژوهشی گردشگری، جذب مدیران بخش خصوصی، تالاب‌ها، نواحی کوهستانی متنوع، وجود چشمه‌ها و رودخانه‌های دائمی، وجود رشته گردشگری در دانشگاه گیلان، پوشش گیاهی، بانک اطلاعات گردشگری، امنیت و رفاه اجتماعی، چشم‌اندازهای طبیعی و نیروی انسانی ماهر در زمینه گردشگری.

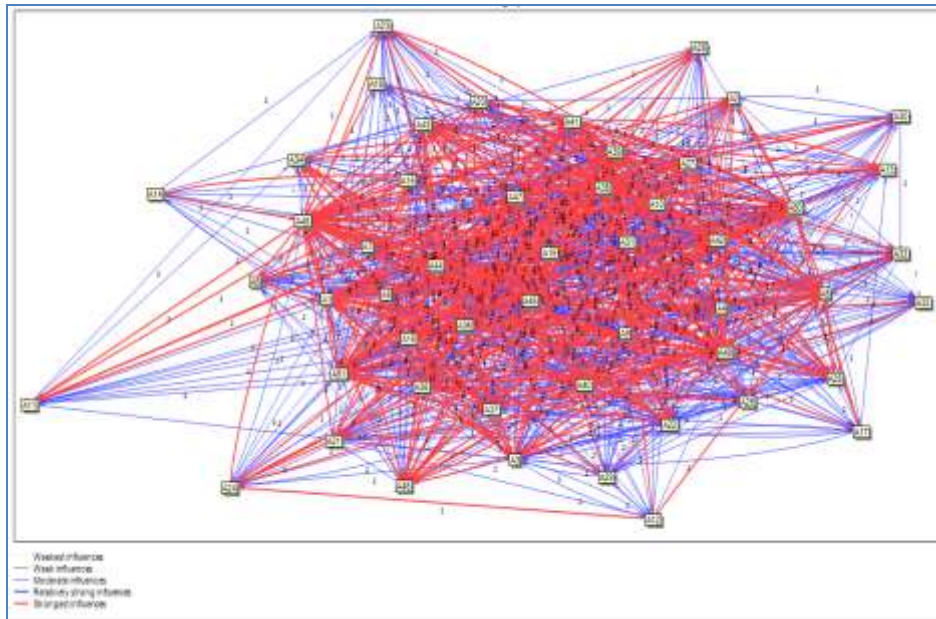
متغیرهای حد واسطه: این شاخص‌ها نقش تأثیرگذاری در روابط بین پیشران‌ها و دیگر شاخص‌ها ایجاد می‌کنند و در آینده سازمان فضایی صنعت گردشگری نقش مهمی ایفا می‌کنند. این شاخص‌ها عبارتند از: الگوبرداری ساکنان محلی از رفتار گردشگران، افزایش درآمد حاصل از گردشگری، وجود فرهنگ گردشگری، بهبود وضعیت اقتصادی مردم بومی، وجود فرهنگ تسامح، وجود سازمان‌های غیردولتی و گسترش فعالیت‌های بازاریابی.

متغیرهای نتیجه: این شاخص‌ها بیشتر تأثیرپذیر و کمتر تأثیرگذار هستند و به نوعی از روابط بین دیگر پیشران‌های کلیدی و شاخص‌ها تأثیر می‌پذیرند. این عامل‌ها عبارتند از: بازارهای هفتگی و متعدد، وجود تأسیسات و زیرساخت‌های مناسب گردشگری، آگاهی جامعه محلی، اشتغال افراد بومی و غیربومی در مشاغل کلیدی و وجود بافت سنتی روستا.

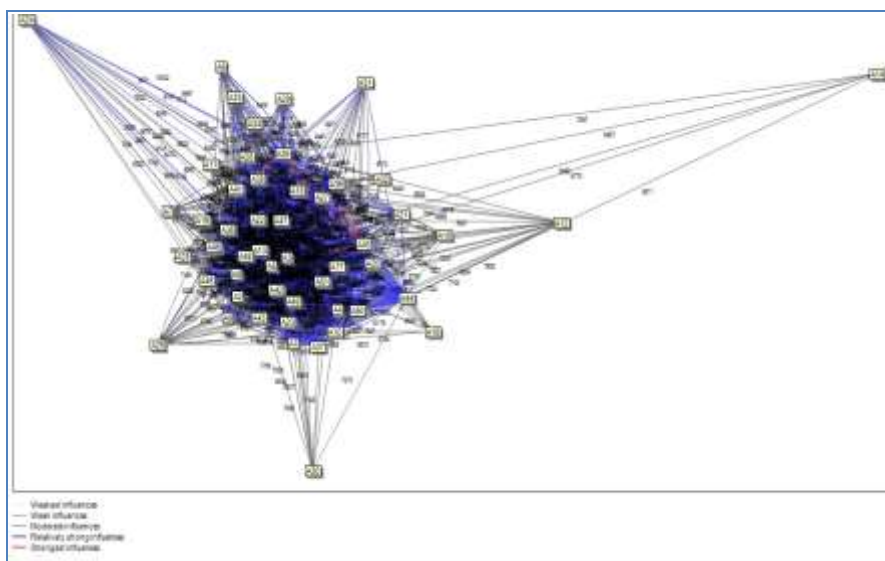
شاخص‌های هدایت‌کننده: این شاخص‌ها و متغیرها به نوعی فاقد نقش کلیدی و مهم در شکل‌گیری سازمان فضایی صنعت گردشگری استان گیلان هستند ولی نباید کاملاً آن‌ها را فراموش کرد. این شاخص‌ها عبارتند از: سیاست‌های کلان دولت، وجود بازارچه‌های خوداشتغالی، کیفیت منابع، تنوع محصولات و صنایع دستی خانگی، مدیریت تخصصی در حوزه گردشگری، فناوری‌های نوین، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، وجود فرصت‌های شغلی متنوع، وجود نیروی انسانی متخصص و آموزش‌دیده، برخورداری از تنها منطقه آزاد تجاری، الگوی شیوه معیشت و زندگی خاص و محصولات متنوع کشاورزی.

شاخص‌های تنظیم‌کننده: این شاخص‌ها بیشترین و مهم‌ترین نقش را در تنظیم روابط بین - متغیرها برای رشد و بهبود صنعت گردشگری استان گیلان دارند. این متغیرها می‌توانند با حفظ

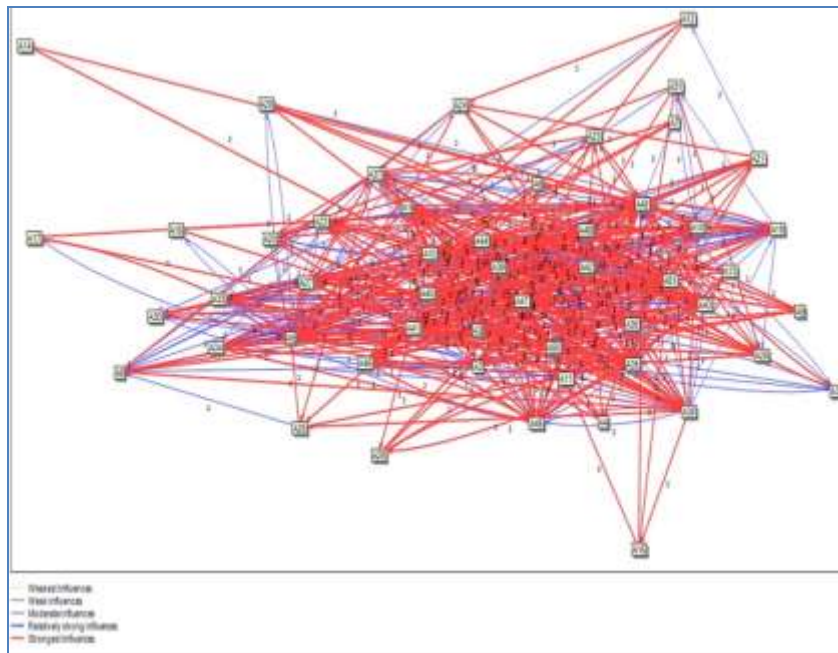
تبادل فضایی بین دیگر شاخص‌ها، کمک زیادی به توسعه سیستم گردشگری استان گیلان در آینده داشته باشند. این متغیرها عبارتند از: آگاهی مسئولان به توسعه گردشگری و طرح جامع گردشگری. روابط فضایی شکل گرفته در توسعه آینده سیستم صنعت گردشگری نشان می‌دهد که برای طراحی سازمان فضایی صنعت گردشگری، پیشران‌های مستقیم در پوشش ۵۰ درصد، شاخص‌هایی مانند چشم‌اندازهای طبیعی مناسب، مهمان‌نوازی ساکنان روستایی، تنوع فرهنگی و آداب و رسوم، وجود رشته گردشگری در استان گیلان، کیفیت منابع و وجود بافت سنتی روستا و در پوشش ۵۰ درصد غیرمستقیم، شاخص‌هایی مانند جذب مدیران بخش خصوصی، افزایش درآمد حاصل از گردشگری، وجود تأسیسات و زیرساخت‌ها، بهره‌گیری از دانشگاه‌های استان، سازمان فضایی گردشگری را در آینده تشکیل می‌دهند. همچنین در تأثیرات مستقیم با پوشش ۲۵ درصد وجود رشته‌های گردشگری در دانشگاه گیلان، مشارکت‌های مردمی، وجود سواحل، امنیت و رفاه اجتماعی، وجود جنگل‌های هیرکانی و آب‌بندان‌ها و در تأثیرات غیرمستقیم با پوشش ۲۵ درصد متغیرهایی از جمله فرهنگ گردشگری، آگاهی جامعه محلی، شرایط آب و هوایی و اقلیم و افزایش درآمد حاصل از گردشگری، مهم‌ترین شاخص‌های تشکیل‌دهنده سازمان فضایی سیستم صنعت گردشگری در آینده هستند.

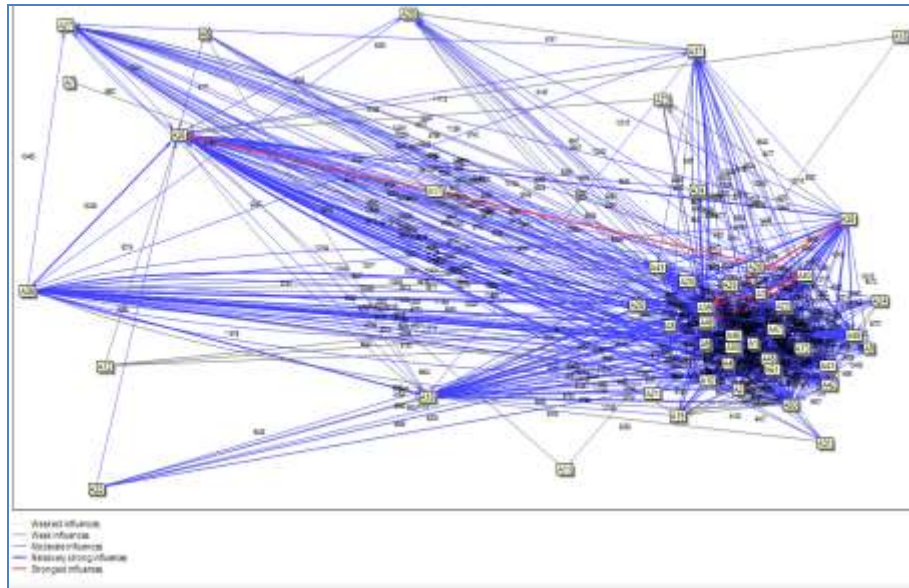
شکل ۴. آثار مستقیم با پوشش ۵۰ درصد

شکل ۵. آثار غیرمستقیم با پوشش ۵۰ درصد

شکل ۶. آثار مستقیم با پوشش ۲۵ درصد

شکل ۷. آثار غیرمستقیم با پوشش ۲۵ درصد

سهم اثرگذاری و اثرپذیری غیرمستقیم به صورت مقایسه‌ای

با توجه به اینکه نرم‌افزار برای محاسبات اثرهای غیرمستقیم، ماتریس را چند بار به توان می‌رساند، جمع اثرگذاری و اثرپذیری‌های غیرمستقیم اعداد چندرقمی در می‌آید و مقایسه آن با اثرهای مستقیم دشوار می‌شود. نرم‌افزار برای رفع این مشکل، جدول سهم عوامل بر اساس اثرهای مستقیم و غیرمستقیم را در مقیاس ده هزار ارائه می‌دهد. بر این اساس، مجموع اثرگذاری و اثرپذیری‌ها ده هزار محاسبه شده و سهم هر کدام از عوامل از این عدد نشان دهنده سهم آن از کل سیستم است. در جدول زیر، سهم عوامل از کل اثرگذاری و اثرپذیری بر اساس اثرهای مستقیم و غیرمستقیم نشان داده شده است. چنانکه مشاهده می‌شود، ده عامل که در ستون اثرگذاری، بیشترین سهم را در اثرگذاری مستقیم داشته‌اند در اثرگذاری غیرمستقیم نیز همین عوامل بیشترین سهم را داشته‌اند.

بر اساس نتایج، ده شاخص مهم اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم به ترتیب عبارتند از: جذب مدیران بخش خصوصی، وجود رشته گردشگری در دانشگاه گیلان، بانک اطلاعات گردشگری، نواحی کوهستانی متنوع، نیروی انسانی ماهر، وجود چشمه‌ها و رودخانه‌های دائمی، وجود جنگل‌های هیرکانی، تالاب‌ها، شرایط آب و هوایی و اقلیم مناسب و وجود بافت سنتی روستایی.

ده عامل برتر اثرپذیری مستقیم عبارتند از: نواحی کوهستانی متنوع، جود هسته پژوهشی گردشگری، طرح جامع گردشگری، تنوع فرهنگی آداب و رسوم، افزایش نقش بخش‌های مردمی عمومی، خصوصی و تعاونی در روند توسعه گردشگری، چشم‌اندازهای طبیعی مناسب، وجود بافت سنتی روستایی، آگاهی جامعه محلی و گردشگران از وضعیت گردشگری، بهبود وضعیت اقتصادی مردم بومی، وجود جنگل‌های هیرکانی. همچنین ده عامل اثرپذیر غیرمستقیم نیز وجود هسته پژوهشی گردشگری، طرح جامع گردشگری، نواحی کوهستانی متنوع، تنوع فرهنگی آداب و رسوم، چشم‌اندازهای طبیعی مناسب، افزایش نقش بخش‌های مردمی عمومی، خصوصی و تعاونی در روند توسعه گردشگری، آگاهی جامعه محلی و گردشگران از وضعیت گردشگری، بهبود وضعیت اقتصادی مردم بومی، وجود بافت سنتی روستایی و وجود جنگل‌های هیرکانی هستند.

چشم‌اندازهای طبیعی در استان گیلان از اهمیت بسیاری برخوردار هستند و می‌توانند به عنوان یکی از اصلی‌ترین پیشران‌های توسعه گردشگری روستایی مورد بررسی قرار بگیرند. این چشم‌اندازها شامل مناظر زیبا، جنگل‌ها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سواحل زیبا هستند که می‌توانند گردشگران زیادی را جذب کنند. اثرگذاری این چشم‌اندازها در توسعه گردشگری روستایی استان گیلان با رویکرد آینده‌پژوهی می‌تواند به صورت زیر باشد. جذب گردشگران: چشم‌اندازهای طبیعی زیبا می‌توانند به عنوان یکی از اصلی‌ترین عوامل جذب گردشگران به منطقه مورد نظر عمل کنند. این مناظر زیبا می‌توانند گردشگران را به بازدید و اقامت در منطقه ترغیب کنند.

توسعه فعالیت‌های طبیعت‌گردی: چشم‌اندازهای طبیعی زیبا می‌توانند زمینه‌ساز برگزاری فعالیت‌های مختلف طبیعت‌گردی مانند پیاده‌روی، کوهنوردی، کمپینگ و ماهیگیری باشند که این فعالیت‌ها نیز می‌توانند به توسعه گردشگری روستایی کمک کنند.

ارتقاء اقتصاد محلی: چشم‌اندازهای طبیعی زیبا می‌توانند با جذب گردشگران، بازارگردانی محلی را تقویت کنند و به ارتقاء اقتصاد محلی و ایجاد فرصت‌های شغلی کمک کنند. با توجه به این نکات، اثرگذاری چشم‌اندازهای طبیعی در پیشران‌های توسعه گردشگری روستایی استان گیلان با رویکرد آینده‌پژوهی بسیار مهم است و نیازمند بررسی و برنامه‌ریزی دقیق است تا بتوان از این پتانسیل‌ها به بهترین نحو استفاده کرد.

مورد مهم دیگر دانشگاه و نیروی انسانی ماهر و هسته گردشگری می‌توانند نقش بسیار مهمی در پیشران‌های توسعه گردشگری روستایی استان گیلان با رویکرد آینده‌پژوهی ایفا کنند. این نقش می‌تواند به شکل‌های مختلفی مطرح شود.

تحقیقات و توسعه: دانشگاه‌ها می‌توانند به عنوان مراکز تحقیقاتی و توسعه فعالیت کنند و به بررسی و پیشنهاد راهکارهای نوین برای توسعه گردشگری روستایی در استان گیلان بپردازند. این

تحقیقات می‌توانند به شناخت بهتر منابع طبیعی و فرهنگی منطقه و همچنین بهبود مدیریت گردشگری کمک کنند.

آموزش و ارتقاء دانش: دانشگاه‌ها می‌توانند نقش مهمی در ارتقاء دانش و مهارت‌های مردم محلی در زمینه گردشگری ایفا کنند. ارائه دوره‌های آموزشی و تخصصی می‌تواند به افزایش سطح دانش و توانمندی‌های ساکنان محلی در زمینه گردشگری کمک کند.

توسعه نیروی انسانی ماهر: دانشگاه‌ها می‌توانند به توسعه نیروی انسانی ماهر و متخصص در زمینه‌های مختلف گردشگری کمک کنند. این نیروهای ماهر می‌توانند به بهبود مدیریت گردشگری، ارائه خدمات بهتر به گردشگران و توسعه فعالیت‌های گردشگری محلی کمک کنند.

ارتقاء سطح خدمات گردشگری: نیروی انسانی ماهر و آموزش دیده می‌تواند به بهبود و ارتقاء سطح خدمات گردشگری در روستاها و مناطق روستایی کمک کند، که این موضوع می‌تواند به جذب گردشگران بیشتر و افزایش درآمد محلی منطقه کمک کند. به طور کلی، دانشگاه و نیروی انسانی ماهر و هسته گردشگری می‌توانند به‌عنوان پیشران‌های مهمی در توسعه گردشگری روستایی استان گیلان با رویکرد آینده‌پژوهی عمل کنند و نقش بسیار مهمی در ایجاد توسعه پایدار و همگرا در این حوزه ایفا کنند.

جدول ۵. فهرست ده عامل برتر یا بیشترین سهم در اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم

رتبه	عامل	اثرگذاری مستقیم	عامل	اثرپذیری مستقیم	عامل	اثرگذاری غیرمستقیم	عامل	اثرپذیری غیرمستقیم
۱	A40	۲۹۱	A48	۳۰۲	A40	۲۸۶	A39	۲۹۷
۲	A38	۲۷۶	A39	۲۹۹	A38	۲۷۷	A35	۲۸۸
۳	A41	۲۷۴	A35	۲۹۶	A41	۲۷۰	A48	۲۸۶
۴	A48	۲۶۸	A5	۲۹۴	A48	۲۶۵	A5	۲۸۰
۵	A36	۲۶۲	A10	۲۷۴	A50	۲۶۱	A44	۲۷۲
۶	A50	۲۶۲	A44	۲۷۴	A36	۲۵۶	A10	۲۶۷
۷	A47	۲۴۸	A51	۲۵۹	A47	۲۴۹	A1	۲۶۵
۸	A49	۲۴۵	A1	۲۵۶	A49	۲۴۳	A18	۲۶۳
۹	A45	۲۳۹	A18	۲۵۴	A45	۲۴۲	A51	۲۵۵
۱۰	A51	۲۳۶	A47	۲۵۱	A51	۲۳۸	A47	۲۴۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۶. جابجایی متغیرها در اثرگذاری و اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

امروزه صنعت گردشگری فراتر از یک صنعت، به مثابه پدیده پویای جهانی و اجتماعی است که پیچیدگی‌های خاص خود را دارد و شناخت دقیق و تحلیل علمی این پدیده می‌تواند چارچوب مطمئنی برای برنامه‌ریزی صنعت گردشگری فراهم آورد. مقایسه بین پژوهش‌های گذشته درباره

موضوع گردشگری روستایی و پژوهش حاضر نشان می‌دهد که رکن‌الدین افتخاری و میرجالالی (Rokenedin Eftekhari & Mirjalali, 2015) در مطالعه خود بیشتر بر عامل اقتصادی تأکید داشته‌اند؛ درحالی که در این پژوهش بیشترین تأکید بر بحث هسته پژوهشی گردشگری در استان گیلان و اداره شدن آن تحت نظارت اساتید مجرب، آگاهی مدیران، بخش خصوصی، جنگل‌ها، طرح جامع گردشگری، وجود تالاب‌ها، وجود سواحل زیبا، کوهستان‌ها، چشم‌اندازها و چشمه‌ها است. ده‌ده‌زاده سیلابی و احمدی‌فرد (Dadazade Silabi & Ahmadifard, 2019) در پژوهش خود، بیشترین بخش تأثیرگذار بخش زیرساخت و خدمات معرفی کرده‌اند و کمترین عامل تأثیرگذار را بخش طبیعی دانسته‌اند. درحالی که در این پژوهش، تأکید بر حفظ و نگهداری عوامل طبیعی بسیار مهم شناخته شده است. در جمع‌بندی پژوهش می‌توان گفت که موفقیت در دستیابی به اهداف همه‌جانبه آینده گردشگری روستایی استان گیلان وابسته به تعامل مؤثر بین عوامل کلیدی است. از مهم‌ترین نتایج تحقیق آن است که با استفاده از عوامل شناسایی شده و با در نظر گرفتن میزان اولویت و اثرگذاری و اثرپذیری آن‌ها بر یکدیگر می‌توان وضعیت پایداری آینده توسعه گردشگری با تأکید بر جامعه محلی استان گیلان را سنجید و راهکارهای حفظ وضعیت مطلوب و یا تبدیل وضعیت نامطلوب را در ابعاد مختلف تدوین و اجرا کرد. توجه کافی از سوی برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان به عوامل تأثیرگذار بر تبیین چشم‌انداز آینده گردشگری، اولویت‌بندی و مد نظر قرار دادن روابط بر یکدیگر، بسترهای لازم را برای تحقق، توسعه و تکامل مطلوب و الگومدار مقاصد گردشگری ایجاد خواهد کرد، به گونه‌ای که تعادل و پایداری طولانی‌مدت را در همه ابعاد و سطوح تضمین کند.

- با توجه به تمامی موارد ذکر شده در امر پژوهش به‌منظور بهبود توسعه گردشگری روستایی پیشنهادهای کاربردی و پیشنهادهای تحقیق جهت بهبود در امر توسعه گردشگری عبارتند از:
- فراهم آوردن مکان مناسب به‌منظور راه‌اندازی ایده‌های جدید در زمینه کسب و کار روستایی و حمایت کردن روستاییان و شاغلین در این زمینه؛
 - تشویق هرچه بیشتر جامعه محلی به‌منظور راه‌اندازی کسب و کار در منطقه و مشارکت هرچه بیشتر در امور روستاها؛
 - استفاده هرچه بیشتر از متخصصین این رشته و استفاده از دانش آن‌ها در بهبود و توسعه گردشگری اجتماع‌محور در مناطق روستایی استان گیلان؛

- بالا بردن عزت نفس روستاییان که این امر منجر به افزایش مشارکت جامعه محلی در کلیه امور روستا می‌شود؛
- ایجاد زمینه‌های اشتغال‌زایی و افزایش درآمد از طریق بسترسازی جذب گردشگر.

منابع

1. Asker, S., Boronyak, L., Carrard, N. & Paddon, M. (2010). Effective community based tourism: A best practice manual. APEC Tourism Working Group. Griffith University: Sustainable Tourism Cooperative Research Centre.
2. Beheshti, M. & Zali, N. (2011). Identification of key factors of regional development using scenario planning. *Journal of Spatial Planning*, 13(2), 79-104. [In Persian]
3. Boonratana, R. (2010). Community-based tourism in Thailand: The need and justification for an operational definition. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 31(2), 280-289.
4. Bush, G., Hanley, N. & Colombo, S. (2008). Measuring the demand for nature-based tourism in Africa: A choice experiment using the “cut-off” approach. *Stirling Economics Discussion Paper*, 2008-06.
5. Crompton, J.L. (1993). Economic impact analysis: Myths and misapplication. *Trends*, 30(4), 9-13.
6. Cropper, M.L., Deck, L.B. & McConnell, K.E. (1988). On the choice of functional form for hedonic price functions. *The Review of Economics and Statistics*, 70(4), 668-675.
7. Dadazade Silabi, P. & Ahmadifard, N. (2019). Determine the key factors of tourism development based on future research approach (Case study: Mazandaran province). *Geography and Environmental Sustainability*, 9(1), 73-89. doi:10.22126/ges.2019.1064. [In Persian]
8. Daniel, J.S. (2013). Economic impacts of tourism. Available at: <http://docplayer.net/17107931-Economic-impacts-of-tourism-daniel-j-stynes.html>.
9. Dehdashti Shahrokh, Z. & Fayazi, M. (2011). *Marketing Management in Tourism Industry*. Tehran: Mahkameh Publications. [In Persian]
10. Dwivedi, A.K. & Dwivedi, N. (2016). Agri-tourism entrepreneurship: A tool to rural development. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2869642>.
11. Faraji, A., Nematpour, M. & Oshrieh, O. (2017). A systematic analysis of positive and negative effects of Iran tourism development using a future study approach. *Journal of Social Studied in Tourism*, 5(9), 151-189. [In Persian]

12. Godet, M., Durance, P. & Gerber, A. (2008). Strategic foresight la prospective. Paris: Cahiers du LIPSOR.
13. Goodwin, H. & Santilli, R. (2009). Community-based tourism: A success. ICRT Occasional paper 11, 1-37.
14. Goodwin, T. (2012). The biochemistry of the carotenoids: volume I plants: Springer Science & Business Media.
15. Hall, C.M. (2007). Pro-poor tourism: Who benefits? Perspectives on tourism and poverty reduction. Clevedon: Channel View.
16. Harrison, D. (2001). Tourism and less developed world: Issues and case studies, New York: CABI Publishing.
17. Imani, B., & Razavi, S.M. (2020). Identifying the effective propelling factors on the future situation of sustainable tourism by the future studies approach (Case study: Central villages of Sarein county). *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(33), 71-90. doi:10.22080/jtpd.2020.18409.3249
18. Melichová, K., & Majstríková, L. (2017). Is rural tourism a perspective driver of development of rural municipalities?—The case of Slovak Republic. *Acta Regionalia et Environmentalica*, 14(1), 1-6.
19. Nielsen, H. & Spenceley, A. (2012). The success of tourism in Rwanda: Gorillas and more: World Bank.
20. Bourghani Frahani, S., Farhangi, A.K. & Mashhadi, S. (2013). Analysis of indicators affecting the development of rural tourism industry (A survey of Garmeh village). *Journal of Public Administration*, 5(1), 41-64 .
21. Roknedin Eftekhari, A. & Mirjalali, A. (2015). The role of a charitable institution relief committee in physical improvement of housing quality and coverage of rural clients (Case study: Rurals Kandovan district of Miyaneh township). *Human Geography Research*, 46(4), 875-887. doi:10.22059/jhgr.2015.51222. [In Persian]
22. Roknedin Eftekhari, A., Pourtaheri, M. & Fazli, N. (2014). Analysis of factors affecting the development of entrepreneurship in rural tourism. *Journal of Tourism Planning and Development*, 3(8), 87-107. [In Persian]
23. Rostami Ghobadi, F. & Ehsanifar, T. (2018). Accelerators of rural entrepreneurship development. *Journal of Studies in Entrepreneurship and Sustainable Agricultural Development*, 5(2), 71-82. doi:10.22069/jead.2018.15614.1347. [In Persian]
24. Rozemeijer, N. (2001). Community-based tourism in Botswana: The SNV experience in three community-based tourism projects. In: SNV Botswana, Gaborone. Available at: http://www.snvworld.org/sites/www.snvworld.org/files/publications/botswana-tourism-community_based_tourism-2001.pdf.

25. Sejodi, M., Ziari, K., Pour Ahmad, A. & Yasoori, M. (2022). The effect of national and regional development plans and programs on the integrated development of Guilan province. *Journal of Regional Planning*. doi:10.30495/jzpm.2022.29453.4021. [In Persian]
26. Slaughter, A.M. (2003). A global community of courts. *Harvard International Law Journal*, 44(1), 191-219.
27. Taghdisi, A., Varesi, H.R., Ahmadian, M., & Asgari, H. (2015). Identify and analysis the factors affecting development of tourism in rural areas (Case study: Rural areas of Jiroft county). *Journal of Research and Rural Planning*, 4(1), 1-14. doi:10.22067/jrrp.v4i9.22867. [In Persian]
28. Taghvaei, M., & Hosseinekhah, H. (2018). Tourism development planning based on futures studies and scenario (Case study: Yasouj). *Journal of Tourism Planning and Development*, 6(23), 8-30. doi:10.22080/jtpd.2018.1762. [In Persian]
29. WTTC. (2019). World Travel & Tourism Council (WTTC). Economic Impact Research. Available at: <https://www.wttc.org/economic-impact>.

